

הסיכום והניתוח ממערכי השיעור לשירת המאה ה-20

כתב וערך: המורה אלי פרה

פגישה / רחל

פגישה, חצי פגישה, מבט אחד מהיר,

קטעי ניבים סתומים – זה די...

ושוב הציף הכל, ושוב הכל הסעיר

משבר האשר והדני.

אף סכר שכחה – בניתי לי מגן –

הנה הנה פלא הנה.

ועל ברפי אכרע על שפת אגם סואן

לשתות ממנו לרונה!

הערה קצרה: מלכתחילה אסתייג משמועות-רכיל על יחסיה ורגשותיה של רחל המשוררת לאישיות ידועה מהיישוב היהודי בארץ ישראל בטרם הוות מדינת ישראל. כי ברצוני להשאיר את השיר בטהרתו השירית ובעוז הרגש המובע בו.

שיר קצר וקומפקטי המתאר את סערת הנפש של הדוברת לרגשות שמציפים אותה בשל חוויה מרגשת שהייתה לה עם דמות אהובה. חוויה קצרה, הקבוק של מבט, דבורים קצרים, ומילות סתמיות הנאמרות כבדרך-אגב בפגישה מקרית. זו אפילו לא פגישה ממש, זו חצי-פגישה, כמעט ולא נעצרו כשאר דרכיהם הצטלבו ודברו זו עם זה. אלא מעין הצטלבות חולפת ומהירה בין שני בני אדם מכירים, וחליפת מילים לא מחייבות ביניהם, כאשר רגש האהבה הגועש בין השניים מגיעה רק מהדוברת בלבד. אולי בשל אהבה לא מודעת או בשל אהבה אסורה?... מבנה השיר ומסגרתו הקומפקטית תואמים את תוכנו בלבד – פגישה קצרה וסתמית, אולם אין המבנה תואם את התוצאות של הפגישה הזאת... התוצאות הן של אגם סואן שצריך לבנות עליו סכר ענק של שכחה לבל ירצו המים החוצה.

המים כאן המוטיב המוביל בשיר. שש פעמים מובעות מילים הקשורות למים (בכחול) והן: **הציף, הסעיר, סכר, אגם, לשתות, לרונה**. הפגישה הזאת, שבעצם הדוברת מכנה כ"חצי-פגישה" לא פגישה ממש בין אוהבים שהחליטו להיפגש, אלא פגישה מקרית, גורמת לדוברת פרץ רגשות מסעירים. הרגש הוא כמו מים שוצפים וגועשים, שאין עליהם שליטה והקוונה. הם פועלים על דעת עצמם ועל הדוברת האוהבת מוטלת החובה לעצור את הפרץ הזה. היא אינה מפרטת את הסיבה לכך, אלא אומרת בפשטות כי עליה לבנות על האגם הסוער הזה (רגשות האהבה שהיא חשה כלפי האהוב שפגשה) סכר שכחה. היא אינה מורשית לאהוב אותו או אינה יכולה לאהוב אותו מסיבה זו או אחרת. היא ממש בונה מגן סביב רגשותיה בדמותו של הסכר, למרות שהחוויה המקרית והסוערת שעוררה – **משבר האשר והדני**. (*הדני: כאב, חולי) היא חייבת לשלוט ברגשותיה לבל יציף הכאב ומושג והאושר את מחסום הסכר והמגן שבנתה סביב רגשותיה האסורים או הבלתי אפשריים. ידוע לנו על מחלתה הסופנית (אז, בתקופתה, מחלת השחפת הייתה סופנית וכמעט בלתי ניתנת לריפוי) וכשהיא שולטת ברגשותיה הדוברת אינה מאפשרת להם שינחו את צעדיה ואת פעולותיה. היא מדכא את הרגש ומתעלמת ומדחיקה אותו.

התיאור בשיר הוא תיאור של מצב בו מתעוררים רגשות מאוד חזקים. כמו המים הגועשים באגם כיוון שהרגשות האלו מעוררים בה רגשות של אושר וכאב, היא בונה סכר על "האגם" הזה, חומת מגן לרגשות המתפרצים. כמו המים, שש פעמים בשיר מופיעות מילים המביעות את סערת הרגש(באדום) של הדוברת ואלו הן: **זֶה דִּי...; מְשַׁבֵּר; בְּנִיתִי לִי מְגוֹן; הָאֲשֶׁר; עַל בְּרָפִי אֶכְרַע; סוּאָן.**

דרכי העיצוב:

תיאור הסיטואציה בשיר: הפגישה כפגישה חסרת משמעות חיצונית מצד האחד, אולם בעלת משמעות הרת-רגשות וכאב עבור הדוברת מצד שני. מצד אחד זו פגישה רגעית, חולפת, שהיא יותר חצי פגישה מאשר פגישה ממש. מצד אחד זהו **מִבְּטָ אֶחָד מְהִיר** והניבים (המילים), הביטויים שהחליפו ביניהם) הם מקוטעים וסתומים, כלומר חסרי משמעות מיוחדת עבורו, אך מצד שני מצידה הם מעוררים סערת-רגשות שמציפה את הכל. גם את האושר וגם את הדווי, את הכאב.

א. תמונה ציורית- המשוררת משתמשת לתאר את השליטה ברגשותיה ע"י תיאור בניית הסכר על האגם הסוער של רגשותיה. זהו תמונה ציורית, ממשית המדגימה וממחישה את השליטה העצמית שלה ברגשות.

ב. תמונה ציורית-מטפורית: השאלה, זהו דימוי הנותנת לתמונה הציורית הזאת מימד מטפורי ובעל משמעות מעבר לתיאור המוחשי של בניית הסכר. למטאפורה זו יש פן גלוי ופן סמוי. **הפן הגלוי:** הוא ההמחשה של בניית מגן בדמותו של הסכר. **הפן הסמוי:** המשמעות של הסכר והמגן. הדוברת בנתה סכר בעבר משום שהיא לא יכולה להתמודד עם רגשות. ואילו הסכר הזה נשבר במהלך הפגישה.

מטאפורות:

1. הדוברת כורעת לשתות מהאגם הסואן. השתייה ממי האגם הסואן משמעותה שהדוברת מרשה לעצמה לחוות את הרגשות. הרגשות מתוארים כ"אגם סואן". הרגשות הם מאוד סואנים כיוון שקודם הדוברת עצרה והדחיקה אותם. כאשר הרגשות משתחררים הם משתחררים בעוצמה רבה.
2. המילה "לרוויה" מעידה על כך שהדוברת הייתה צמאה. משמעות הסמויה של הצימאון הוא צורך לחוות את הרגשות אולי צורך באהבה.
3. תיאור מוחשי של הדוברת עד כמה הייתה כמהה לאהבה זו לשתות ממנו לרוויה: היא כורעת על **ברכיה על ארבע** כדי לשתות ממימי האגם, מרגשות האהבה.